

PRZĘDZA (64) *sb f*

a *jasne*.

sg *N* przędza (18). ◇ *G* przędze (29), przędzy (1) *Calep*. ◇ *D* przędzy (1). ◇ *A* przędzę (14). ◇ *I* przędzą (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVIII w.

1. *Nici z włókien roślinnych lub zwierzęcych; pensum, stamen Mącz, Cn; telum Mącz; fila Cn (25)* : O kłapkach nyczy powyada yfz nycz nyewye Thelko o trzech czczyennykach prządyon kthore wfyżali nad panfkyem lozem. Thą przilozila ku prządy, kthorą od mathky fwoyey od Naramowfkyey y od Zelyathkowfky lnu doftawfchi fobyte prziczinila, y dala othkacz. *LibMal* 1547 133v, 1547 133v; *Mącz* 411d; Stupeus – Zmiafzei przędze vczinioni. *Calep* 1012b, 885a; á toż ná oney mierze wagi doświadczy/ ieśliby ták przędze oddać nie mogłá/ iáko iey przędziwá dano. *GostGosp* 114; Motowidlá we wfyżfkych imionách máią bydź iednákie: tákże y przędzę máią odbierác. *GostGosp* 124, 56, 114, 126.

W charakterystycznych połączeniach: przędza cienka, farbowana, mięsza, subtylna.

Zwroty: »przędzę nawijać; nawita przędza« (1;1): Iugum etiam, Nawoy tkácki ná który przedzę náwiyáya. *Mącz* 176d, 454a.

»przędzę odsnować« (1): Retexo, Náwitą przędzę zás odfnowác/ kázić/ pflowác. *Mącz* 454a.

»przędzę odwić« (1): Telam retorquere, Przędzę odwić. *Mącz* 459d.

»przędzę prząść« (1): y przędze dác káždemu Włodárzowi do iego wśi nić/ żeby doglądał áby táką przędzę przędły Kmiotowny *GostGosp* 114.

»ukręcić przędzę« (1): Páiąk z Minerwą fzedł o zakład świętą/ Ktoby cieńfzą nić/ y przędzę zácżętą Vkręcił ze lnu *KlonFlis* E3v.

Wyrażenia: [»kłąb przędze«: I za 2 klenbi przendze g. 24 *RejestrBudGal* 66, 50.]

»lniana przędza« (1): Sindon, Cienkiew á fubtilney lniáney przędze prześcierádło álbo rąbek/ rańtuch *Mącz* 395a.

[»surowa przędza«: *InwMieszcz* 1581 nr 233; tedy ono naczynie wfyżfky do gierady będzie należało/ do ktorey też máią być przyłączone krofná/ ramy/ kołowrotki/ [...] y przędzá farbowána/ wárzona y furowa *SzczerbSpecSax* 141.]

Szereg: »nić, (i) przędza« (2): Pensum aliquando pro filis, Miáfto nići/ Przędze. *Mącz* 288a; *KlonFlis* E3v.

Przen (8) :

Zwroty: »przędzę nasnować« (1): Telam ordiri, Przędzę náfnowác poftáwić/ to yeft/ záczać co trudnego y długiego. *Mącz* 442b.

»przędzę odsnować« (1): Telam retere, Przędzę odfnowác/ to yeft/ po proźnu fie ftárác. *Mącz* 442b.

»przędzę postawić« (1): *Mącz* 442b cf »przędzę nasnować«.

a) *Życie (wszystkie użycia odwołują się do mitu o Parkach przędących nić ludzkiego życia) (6)* : Iuż fię to nie wroći/ iuż fwym trybem przędzá Muśi iść/ aż przyrwie [!] nić vpárta iędzá. *KlonŻal* D;

KochPam 87; *PudlFr* 59; Im nadłużey tu Párki przędze przeciągáią Więcýy zlégo/ obaczyfz *GoslCast* 52, 22, 12.

2. *Włókno roślinne lub zwierzęce przeznaczone do wytwarzania nici, przędziwo; pensum BartBydg, Mącz, Cn; medullum BartBydg; tractum Cn (4)* : Medullum, prządza *BartBydg* 88, 110b; Pensum, Kądziel/ To yeft ták wiele przędze álbo wełny yáko ná yednę kądziel czinią. *Mącz* 288a; Stárwfy [snopy lnu i konopi] poczołác ták ze zgrzebi iáko z páczeši/ [...]: potym zważyć wsfyftko ná kámień/ ták miąfzą przędzē/ iáko y cienką/ y oddác Dworce *GostGosp* 114.

3. *Przędzenie (3)* : Multitia, Piękney cienkíey á subtylney nićy płótno/ Piękney przędze robotá. *Mącz* 236c; Każdą robotę ktora iedno bydź może/ wymiárem robić/ á wsfyftkiemi ludźmi rázem: iáko fá te roboty/ orániná wfeláka/ síew/ [...] źniwo/ kofa/ przędzá. *GostGosp* 160.

przędza czyja (1): Ná co [na ubiór Aarona jako kapłana] y białe głowy ochędoftwá głow fwoich/ y subtylne roboty przędze fwoiey/ fkládály: wołąc tym Páná Bogá czćić/ nifzli śmiertelne ciáłá fwoie zdobić. *SkarŻyw* 491.

4. *Tkanina; filum Cn (3)* : Enodis textura, Niewęzłowáta przędzá. *Mącz* 249a; Tenue atque rarum textum, Cienka á rzadka przędzá. *Mącz* 346d; Tela, Przędzá/ płótno. *Mącz* 442b.

5. *Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej*: »kania przędza«: *Cuscuta epilinum Weihe, C. europea L. et. epithymum L. Murr. (Rost)*; *kianka, roślina pasożytnicza z rodziny kianankowatych (Cuscutaceae)* (28) : KAnia przędza wije fie po zielu y po lnie/ á ieft ciepła w pirwżim fłopniu *FalZioł* I 28d; gdi vwarzifz Kanią przędzē z nafieniem włofkiego kopru/ [...] w winie/ ieft rzecz pomoczna y barzo dobra/ abowiem vrynę znamienicie pędzy *FalZioł* I 29a; Warzyć to ziele s kanią przędzā/ z ieleniem ięzikíem/ z dziewannā/ [...] á ten fyropek pić *FalZioł* I 122b, +3b, +5c, I 17c, 28 źp, 28c (26); Kánia przędza/ *Cuscuta SienLek* 231v, Xxx2.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1)* : Aegilops – Ruthenis czeret, przedza. *Calep* 32a.

Synonimy: 5. »kania przędza«, *kianka, kanszuch*.

Cf **PRZĄDZIONO, PRZĘDZIWO**